

קהל פנים מאירות דסיקסא

קנטרס

ברכות רפאל

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הלכות ט ימים וט' באב שוחל ביום ה

פרשת ואתחנן תשפ"ו

הוראת הלכה למעשה - בקיצור אומר

יום ד ואתחנן ערב תשעה באב

א. לא יטייל בערב ט' באב^א כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות והתול^ב, וי"א הטעם דהרי התורה בטלה שאין לומדין אותה, מתוך שכתוב בה פקודי ה' ישרים משמחי לב, וא"כ מי יקל ראשו אז לשמוח עצמו בטיולים^ג.

ב. נוהגים לאכול סעודה קבועה קודם מנחה, ונוהגין להרבות קצת בסעודה זו כדי שלא יזיק להם התענית הואיל ופוסקים מבעוד יום כמו ביום כיפורים, ואח"כ מתפללין מנחה, ואוכלים סעודה מפסקת^ד.

ורבים מאחרונים אין דעתם נוחה בזה להרבות מתחלה בכמה מיני תבשילין אפוי ומבושל ושותים כל צרכם להתענג בהם כאילו הוא יום מועד, ואחר מנחה שאינו רעב ואינו צמא כלל חוזר ואוכל "כעין סעודת עראי" לזכר סעודה מפסקת ואין כאן לא אבילות ולא צער ולא זכר לחורבן אלא דרך תענוג ויו"ט, אבל לא יפה הם עושים דאין להרבות בתבשילין סמוך לערב כ"כ, אלא אם ירצה לאכול כדי שלא יזיק לו התענית יאכל כל שובעו קודם מנחה "בתבשיל אחד" המשביעו ולא מאכלים המתענגים, ואחר מנחה יאכל עדשים או ביצים^ה.

והא"ר כתב להצדיק קצת את המנהג וז"ל: אומר אני דכל זמן שהוא מכין לש"ש שלא יזיק לו התענית הרשות בידו, ועכ"פ יראה כל אדם שלא ישביע עצמו יותר מדאי, והחכם עיניו בראשו כדי שיוכל לאכול אחר המנחה סעודה המפסקת "סעודת קבע" שלא יהא אכילה גסה ועראי^ו.

ולפ"ז אף ממשקים צריך למעט בסעודה זו ממה שהוא רגיל לשתות^ז, ולא יאכל אחר סעודתו מאכל שאוכלין אותו לשם לתענוג בעלמא כגון אייזקרע"ם או מיני פירות מבושלים שאוכלים לתענוג, כדי שיתנהג בפרישות^ח. ומי שרוצה לקיים המנהג שכתוב ברמ"א להרבות בסעודה ראשונה יעשה אותה קודם חצות היום^ט.

ג. מצוה לאכול סעודה המפסקת^י. ונוהגים לאכול פת, ביצים קשים וקרים שהוא מאכל אבלים, ולשתות מים, וטובלין הפת^{יא} והביצה^{יב} באפר, ויש נוהגים לומר "זהו סעודת תשעה באב"^{יג}, וישב בדאבת נפש שלא ינהוג בשמחה^{יד}.

^א רמ"א סוף סימן תקנ"ג.

^ב מחבר תקנ"ד סעי' כא.

^ג ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות שבעה עשר בתמוז.

^ד רמ"א סימן תקנ"ב סעי' ט. והבאר היטב סק"י כתב וז"ל: רש"י וב"ח כתבו דגדול עונם מנשוא בפרט ליודעי תורה, ומאן דחש למנהג השו"ע ירבה בסעודה קודם חצות. והרבה קדושים מישראל אין אוכלים שום תבשיל בערב ת"כ כל היום.

^ה תוכן דברי הלבוש בסימן תקנ"ב, ועיין מג"א סק"י, וז"ל כה"ח סקמ"ה מבואר בטור דאם אוכל אחרי סעודת ארעי, הסעודה הראשונה מקריא סעודת המפסקת וחייב לנהוג בו בכל חומרי^ו.

^ו ועיין כ"ז במשנ"ב סק"ב.

^ז רמ"א סק"א מפרש שאם הי' רגיל לשתו' ד' כוסות ישתה ג', ועוד כתב ואין לשתות שכר.

^ח ע"פ הרמ"א תקנ"ב סעי' א', ושע"ת ד"ה וכן לא יאכל.

^ט מג"א סק"י.

^י באר היטב סוף תקנ"ב. ומקורו בשו"ת הלכות קטנות חלק ב סימן קלה ובתו"ד כתב: איכא קצת מצוה להקדים סעודה מרה של אבילות הבראה שעושין לאבל, ועוד דאיקרי מועד ויהפכנו הקב"ה ליו"ט, וכשם שנותנין אפר מקלה על הראש זכר לאבל ובמקומה לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר (תענית ט"ז) כך כיון שא"א לאכול בט"ב יש לאכול בכניסתו מאכל אבלים מה שהיה ראוי לעשות בט"ב עצמו אם לא היה מפני התענית ותחתיה תעמוד סעודה של לוויתן העתידה בזמן גאולתו במהרה בימינו אכ"ר. ויש להביא סמך מדאמרין (ברכות ח): כל האוכל ושותה בתשעי עיוה"כ, כאלו התענה ט' וי', שההכנה הנעשית לדבר גדול תחשב גם הוא לצדקה. לפיכך ליום אדיר ונורא כיוה"כ צריך לקבלו בשמחה רבה מה שהיה ראוי שתעשה בעצם היום כי יום כפורים הוא ואין לנו שמחה גדולה כמו היותנו נקיים בפני ד', ולפיכך כשהשלימו בית המקדש ומזבח כפרה אכלו ושמחו ביה"כ, כי כבר נתכפרו בבניינו ובהקריב עליו (מו"ק ט), וכן גבי תשעה באב שהוא יום ענות אדם נפשו ולהתאבל על חורבן בית מקדשו וא"א להתקיים בלא שיאכל האדם ואם לא היו גוזרין תענית בט"ב האכילה בו היה ראוי לאכול תמורין, וכיון שצריך להתענות בו ואין היכולת לקבלו בלא אכילה ראוי הוא שיעשנה כמו שהיה ראוי לעשות בט"ב עצמו והו"ל כאלו התאבל ח' וט'.

^{יא} כהמחבר ורמ"א שם סעי' ו'.

^{יב} אשל אברהם בוטשאטש תקנ"ב.

^{יג} משנ"ב סקט"ז, כה"ח סקל"ו.

ד. אחר סעודת המפסקת מותר לאכול ולשתות אלא אם כן קבל עליו בפירוש התענית^ט, וקבלה בלב י"א דאינה קבלה אלא א"כ הוציאו בשפתיו שלא לאכול עוד היום^{טז}, וי"א דהוי קבלה^ז.

ה. וע"כ נכון יותר להתנות בשעת סעודה המפסקת בפירוש בפה או בלב שאינו מקבל עליו התענית עד השקיעה^ח, וכשמקבל עליו התענית קודם השקיעה אסור לו כל מה שאסור בט"ב, חוץ מנעילת הסנדל דמותר^ט, דהוי כאלו התנה בפירוש חוץ מזה, אבל אם לא קיבל בלבו להתענות אפילו בלב אלא שגמר בדעתו שלא לאכול אינו כלום ומותר אפילו באכילה^י.

ו. מנעלים חדשים של בגד, כיון שהוא זכר לאבילות אפשר דמותר לחנכן בט"ב, והמחמיר תע"כ^{יא}.

ז. בזמן שקיעת החמה חל התענית ומאז אסור בכל הדברים שאסורים בט"ב^{יב}. ומדינא מותר לישב על כסא גבוהה עד צאת הכוכבים אבל טוב ליזהר משקיעת החמה וכן עמא דבר^{יג}.

ח. מנעלים של בגד או של עץ אע"ג דמגין על רגלו וגם עשוי בצורת מנעל ממש שרי ללובשם בט"ב, דלא נקרא מנעל אלא של עור, ואם מחופה עור מלמעלה אף דהשולים הם ג"כ של עץ או בגד מ"מ אסור^{יד}. ומי שמחמיר שלא לצאת במנעל העשוי מלבלב כמדת מנעל שלנו שמגין ואינו מרגיש כלל שהוא יחף ולא בכלל עינוי הוא, תבא עליו ברכה^{טו}.

סדר הערב ליל תשעה באב:

ט. יושבים על הארץ^{טז}, ואין צריך להיות על הארץ דווקא אלא אפי' על השק^{יז} או על עץ פחות מטפח דלא חזי לשיבה דהו"ל כיושב ע"ג קרקע^{יח}, וע"פ קבלה אין לישב על הקרקע אפילו עם בגדיו בלי הפסק וכן נכון לעשות לחוש לדברי קבלה^{יט}, ולמי שקשה לו לישב כ"כ נמוך יוכל לישב על ספסל נמוך^כ. והרבה נוהגים וכן נהגו גדולי עולם, לישב על ספסל קטן פחות מג' טפחים, [ג' טפחים לדעת הגר"ח נאה 9.45 אינט"ש, ולדעת הגחז"א 11.02 אינט"ש], דהרי איתא בירושלמי דאבל יושב "סמוך לארץ" וסמוך מסתמא היינו בג' טפחים^{לא}.

י. כשיושבין על הארץ כאבל אין חיוב לקום מפני זקן וחכם, דאיתא בגמרא^{לב} תלמוד לומר "תקום והדרת" לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור, ובשעת אבילות אין זה קימה שיש בה הידור, אכן אם רוצה לעמוד אין בו איסור^{לג}.

יא. מסירין הפרוכת^{לד} קודם מעריב^{לה}.

^{יד} מג"א סק"ד.

^{טו} מחבר ורמ"א סימן תקנ"ג סעיף א.

^{טז} רמ"א שם.

^{יז} הב"ח שם, וכן הסכים הגר"א.

^{יח} מג"א סק"ב, ומשנ"ב סק"ב.

^{יט} ט"ז שם סק"א דהרי אנו רואין בבירור שאינו מקבל עליו לזה כיון שאינו חולץ מנעליו הרי כאלו אומר בפירוש שאינו מקבל חומרא זו עדיין.

^כ עיין משנ"ב, שם וכה"ח ס"ק א-ב-ג.

^{כא} כה"ח תקנ"א סקצ"ו.

^{כב} משנ"ב תקנ"ג סק"ג, כה"ח סק"ח.

^{כג} דהרי אין יושבין על הארץ כל היום ובשו"ע מובא רק דבביהכ"נ יושבין על הארץ. ועיין שו"ת שלמת חיים ח"א סימן פ"ו.

^{כד} מחבר תקנ"ד ס"ז, ט"ז סק"ז, ומשנ"ב סק"ל-ול"א.

^{כה} שו"ת שם.

^{כו} מחבר תקנ"ט ס"ג.

^{כז} מג"א, וט"ז, ופמ"ג א"א סק"ב.

^{כח} כה"ח תקנ"ב סק"מ.

^{כט} שו"ת שם סק"ח, כיון שאינו נגד ההלכה שהרי מן הדין מותר לישב על השק.

^ל משנ"ב ס"ק י"א.

^{לא} טעמי המנהגים תתרוסד.

^{לב} קידושין ל"ב.

^{לג} הגהות רעק"א תקנ"ט סעי' ג' בשם שבו"י, ועיין בשבו"י.

יב. אחר שמונה עשרה אומרין קדיש שלם עם תתקבל^ל. אומרין איכה והקינוח, ואח"כ ואתה קדוש^ל, וקדיש בלי תתקבל^ל, ועלינו.

יג. אחר הקינוח הולכין לבתיהם כאבלים ונזופין^{לט}.

יד. אסור לעשן טיטון (רייכערין ציגארעטלי"ך) ומי שמעשן בט"ב היה ראוי לנדותו^מ,

ויש מאחרונים שמקילין, ע"כ מי שדחוק לו שמורגל בו ביותר יש להקל אחר חצות בצנעא בתוך ביתו^{מא}.

טו. יש אומרים "דאסור" להריח בשמים בתשעה באב משום שהוא תענוג^{מב}.

טז. אין להדיח ולשפשף הכלים אפילו ע"י עכו"ם^{מג}. ונוהגין שאין מדיחין הכלים עד למחר בחצות, רק מה שצריך לו לצורך הלילה. ואין מציעין המטות עד למחר בחצות היום, ואין מכבדין הבית^{מד}.

יז. אסור לומר שלום עליכם בתשעה באב וכן אסור לומר צפרא טבא וכן כל לשונות של פריסת שלום, ואסור לשלוח מתנה^{מה}, אבל מותר לברך לחבירו כל מיני ברכות כגון אריכות ימים רפואה שלימה וברכת מזל טוב^{מז}. וכן מותר לנחם אבלים.

ט' באב שחרית:

יח. בשחרית משכימין קצת לביהכ"נ, ואם עי"ז יגמרו לומר קינוח זמן הרבה קודם חצות, טוב שלא להשכים כ"מ^{מז}.

יט. אין מדליקין נרות, אין נוטלין הציצית לקרי"ש וברוך שאמר, ואומרים מזמור לתודה^{מח}, והש"ץ אומר ענינו בחזרת הש"ץ^{מט}, אין אומרים ברכת כהנים^נ, מפני שאינו שרוי בשמחה^{נא}, ועוד דכיון דט"ב אסור בשאילת שלום איך יאמר וישם לך שלום^{נב}, ואין אומרים תחנון משום דאיקרי מועד^{נג}, ואין אומרים קל ארך אפים, ולא למנצח^{נד} דכתיב שם "יענך ה' ביום צרה ישגבר" ואין שייך לומר זה בט"ב^{נה}, ואומרין ובא לציון ומדלגין הפסוק ואני זאת בריתי, לפי שהיה נראה כמקיים ברית על הקינוח, ועוד דאסור בד"ת וע"כ לא שייך לומר ולא ימושו מפיק^{נו}.

^{לד} רמ"א תקנ"ט ס"ב.

^{לה} כן נוהגין.

^{לו} מג"א. תקנ"ט סק"א.

^{לז} מחבר שם סעי' ב'.

^{לח} פמ"ג א"א שם סק"א.

^{לט} לבוש תקנ"ט ס"א.

^מ משנ"ב תקנ"ה סק"ח בשם כנה"ג.

^{מא} שם. ובשע"ת תקנ"ט סק"ד.

^{מב} טו"ז תקנ"ו סק"א שעה"צ ס"ק א, ועיין שע"ת, ומשנ"ב תקנ"ט סק"ז, וכה"ח ס"ק ד', ומהמג"א סק"א משמע דמותר.

^{מג} מקור חיים תקנ"ד.

^{מד} ערוך השלחן תקנ"ד סעי' כ"א.

^{מה} שו"ע סימן תקנ"ד סעי' כ' ומשנ"ב.

^{מו} גשר החיים פרק כ"א ז-ה, ז, ו, ז.

^{מז} משנ"ב תקנ"ט ס"ק ט"ז.

^{מח} קצש"ע קכ"ד ג'. משנ"ב תקנ"ט סק"כ, וכתב במטה משה (תש"י) ובא"ר בשם הרש"ל, כי אם יבנה ביהמ"ק יהי' הצום לששון ולשמחה ויקרבו קרבנות כתקנתן, עי' כה"ח סק"ל.

^{מט} משנ"ב תקנ"ז סק"ג דכן הוא דעת רוב הפוסקים דלא כטו"ז שס"ל שלא לומר משום דאיקרי מועד, ועיין כה"ח סק"ה באריכות.

^נ קצש"ע קכ"ד ג'.

^{נא} א"ר תקנ"ט, ושכנה"ג, כמו כהן אבל דאין נושא את כפיו ובט"ב כולם אבלים.

^{נב} דגול מרבבה סימן תקנ"ט.

^{נג} מחבר שם סעי' ד'.

^{נד} רמ"א שם.

^{נה} משנ"ב שם סק"ט.

^{נו} טור תקנ"ט קצש"ע קכ"ד, ומשנ"ב סק"ו.

כ. בקריאת התורה של שחרית, אין עושין מי שברך, ואין לברך ברכת הגומל, ובקריאה דמנחה יש להקל^נ.

כא. מה שכתב ברמ"א^{נב} שלא לומר פטום הקטורת, [של קודם התפלה] נראה שאין זה רק מי שאין קבוע אצלו לאומר בכל יום ערב ובוקר, משא"כ כעת שאומרים אותו בהרבה בהכנס^{נב} בקביעות בכל יום נראה שכבר שווייהו חובה והרי זה ככל פסוקי דזמרה ממש וצריכים לאומרו. אך הפטום הקטורת שאחר שחרית אין לומר בט"ב גם במקומות שאומרים בכל יום, שהרי אין אומרים זה בתורת ונשלמה פרים שפתינו, רק בדרך קטורת ישמח לב, ואומרים אותו כדי לצרפו לשיר של יום שהוא בבחינת עבדו את ה' בשמחה, ואומרים אח"כ קטורת להראות שמחה, ולטעם זה אומרים מקודם אין כאלוקינו, וזאת אין אומרים בט"ב [שחרית]^{נט}.

כב. בשעה שאומרים הקינות אסור לספר דבר, ולצאת לחוץ, כדי שלא יפסיק לבו מן האבל^ס.

כג. מי שמותר לו לאכול בט"ב ואוכל פת, צריך ליטול ידיו עד פרק הזרוע כרגיל^{סא}.

כד. קטנים ומי שהתירו לו לאכול יש אומרים דאומר "נחם" בברכת המזון קודם ובנה ירושלים^{סב}, ואם לא אמר אין מחזירין אותו^{סג}, וי"א דלא קבעוהו לאומרו בברהמ"ז רק בתפלה^{סד}. וי"א דכיון דאיכא מחלוקת הפוסקים יש חשש הפסק באמצע הברכה, ע"כ שב ואל תעשה עדיף ואין לאומרו אלא בתוך הרחמן^{סה}, ולמעשה אצל הרבה נוהגים לאומרו, ומי שאין אומר יש לו על מי לסמוך.

כה. הטיול אפילו יחף הוא איסור גדול בט"ב, וכ"ש אותם השוחקים שבודאי אין זוכין לנחמה ח"ו, רק ישב בדד וידום, או יתעסק בקינות ובדברים הרעים שבירמי', ולא יסיר האבל מלבו, ומי שיראת אלוקים נגעה בלבבו לא יפסיק מלקונן בימים האלה על חורבן בית אלוקינו ותפארתנו וגלות השכינה, נפלה עטרת ראשינו, והיינו לבושה וכלימה ללעג ולקלס בין האומות, והא ראי', אם אנחנו עוד היום הולכים ברחובות של נכרים קוראים אותנו בנבלות, וזורקים אותנו באבנים וטיט, ואלמלא הקב"ה עוזר לנו ומשגיח עלינו בכל יום ובכל עת ובכל שעה, אי אפשר לנו שנוכל לעמוד מפניהם בגלות המר הזה, כי קיים עלינו תמיד ה' הפיר עצת גוים, כי הבטיח אותנו לא ירפך ולא ישחיתך, אימתי משגיח עלינו אם אנחנו עושים רצונו, של מקום על כן צריכים ליגדר גדר וכ"ש בזה היום לעשות רצון אבינו שבשמים^{סו}.

כו. הדבר פשוט שאסור לו לאבל ללמוד בשארי חכמות וכ"ש לקרות בכתבי עתים שלא יסיח דעתו מאבילות וכ"ש אם יש לו עונג בקריאתם דוודאי אסור^{סז}. ואחר חצות יש להקל^{סח}.

מנחה:

כז. מחזירין הפרוכת למקומו^{סט}, ומדליקין נרות. ומנהג חסידים להדליק נרות לעי"נ הרה"ק רבי יעקב יצחק בן רבי אברהם אליעזר החוזה מלובלין [הנקרא דער רבי פון לובלין] צוקללה"ה.

^נ כה"ח תקנ"ט סקל"ח.

^{נב} תקנ"ט סעי' ד'.

^{נט} אשל אברהם תניינא תקנ"ט סעי' י', קצש"ע קכ"ד ג'.

^ס שו"ע תקנ"ט ס"ה.

^{סא} כה"ח תקנ"ד ס"ק ג'.

^{סב} רמ"א סימן תקנ"ז, מג"א סק"א, חיי אדם קל"ה כ"ג, ערוך השלחן.

^{סג} משנ"ב שם סק"ה.

^{סד} עיין בשע"ת שם מביא שהוא שיטת הא"ר ושיבולי לקט ועוד, ובמשנ"ב סק"ה משמע דעתו נוטה שלא לומר כדעת הגר"א.

^{סה} כה"ח ס"ק י"א.

^{סו} יוסף אומץ תתפז.

^{סז} ערוך השלחן שפ"ד סעי' ט.

^{סח} כן משמע בביאור הלכה סוף סימן תקנ"ט דאיסור היסח הדעת הוא עד חצות.

כת. אומרים נחם בבונה ירושלים וענינו בשומע תפלה^ט, (דיני ענני כתבנו לעיל בדיני י"ז בתמוז). שכח וסיים ברכת בונה ירושלים ולא אמר נחם:

- ◆ אומרו ברצה קודם ותחזינה ואינו חותם מנחם ציון אלא ממשיך לומר ותחזינה^{טא}.
- ◆ שכח לאמרו ברצה, אומרו באלקי נצור קודם יהיו לרצון^{טב}.
- ◆ ואומרו קודם יהיו לרצון "השני" אחר תפלת אלקי נצור, ובדיעבד אומרו גם אחר יהיו לרצון השני כל זמן שלא עקר רגליו^{טג}.
- ◆ שכח לאמרו אינו חוזר ומתפלל^{טד}.

הטעם שאומרים נחם במנחה, לפי שאז הציתו במקדש אש ומתפללים אז על הנחמה^{טו} ועוד כי עד המנחה הרי הוא כמו שמתו מוטל לפניו ואין ראוי לקבל תנחומין עד המנחה, ועוד כי ט"ב במנחה נולד משיח הנקרא מנחם^{טז}.

כט. מתעטפים בטלית ומתעטרים בתפילין דרש"י קודם מנחה^{טז}, [ובדר"ת אחר מנחה], ואומרים הד' פרשיות קדש והי' כי יביאך וקורין קרי"ש, וזהו משום כבוד התפילין ולא משום לימוד התורה^{טז}, וי"א שאין אומרים אותם דהלא כעת הוא רק כקורא בתורה ואסור ת"ת כל היום^{טז}. ומנהג העולם לאומרם^{טז}, ונוהגין לומר תהלים במנחה, ואע"ג דאסור בת"ת כל היום, צ"ל דס"ל כיון שהוא דרך בקשה שרי לאמרו במנחה, ובפוזנא נוהגין לומר למחרתו של אמש ושל היום וכן נכון^{טז}, ומעמדות בודאי אין לומר^{טז}.

מוצאי תשעה באב

ל. י"א דאין מקדשין הלבנה במוצאי ט"ב^{טז}, וכן נוהגין בכמה מקומות, אבל האר"י ז"ל כתב דיש לקדש הלבנה, כי במוצאי ט"ב נולד בן דוד ומבשרים ללבנה ולישראל שעתידיים להתחדש^{טז}, וכן נוהגים הרבה מישראל.

וצריך לטעום קודם קידוש הלבנה^{טז}, וצריך ליזהר שלא לקדש הלבנה בלי מנעלים^{טז}. ואם יש לו לקדש בצבור יכול לקדש עמהם אף שלא טעם משום ברוב עם הדרת מלך^{טז}.

לא. יש אנשי מעשה שנוהגין לטבול במקוה מוצאי ט"ב קודם קידוש לבנה, ומותר לאלו שטובלין עצמן לתפלה בשבוע שחל בו ט"ב^{טז}.

^{טו} כה"ח תקנ"ט ס"ק י"ט.

^{טז} שו"ע סימן תקנ"ז.

^{טא} משנ"ב ס"ק ב.

^{טב} כה"ח ס"ק ג.

^{טג} כה"ח תקס"ה ס"ק י"א.

^{טד} מחבר שם.

^{טו} רמ"א תקנ"ז.

^{טז} טעמי הנמנהגים תרנז.

^{טז} מחבר תקנ"ה ס"א.

^{טז} שערים מצוינים בהלכה קכ"ד י"א.

^{טז} משנ"ב תקנ"ה ס"ק ה', ועיין כה"ח תקנ"ד סקי"ט.

^{טז} שערים מצוינים בהלכה קכ"ד י"א.

^{טז} מג"א תקנ"ד סקי"ו.

^{טז} שו"ע שם ועיין משנ"ב סקי"ז.

^{טז} רמ"א סימן תכ"ו סעי' ב', טו"ז תקנ"א ס"ק ח.

^{טז} באר היטב ס"ק כ"ה.

^{טז} משנ"ב תכ"ו ס"ק י"א, לבושי שרד תקנ"א.

^{טז} פמ"ג, ומשנ"ב תכ"ו ס"ק י"א.

^{טז} משנ"ב תכ"ו שעה"צ ס"ק ט' בשם אלי' רבה.

לב. בסתם שנה נוהגים איסור שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ושלא לרחוץ, ולספר, ולכבס, בליל עשירי ויום עשירי בתשעה באב מפני שלעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי, והמנהג להחמיר ביום עשירי עד חצות היום ולא יותר^פ.

אבל כשחל ט באב ביום חמישי יש דעות בין הפוסקים. המג"א סימן תקנ"ח סק"א ושע"ת סק"ב מביא בשם אלי' רבה דמותר בשחרית ערב שבת וכו' בערוך השלחן סעי' ב וכן הוא בקצש"ע סי' קכד סעי' כ'. אבל הרבה אחרונים מתירים מיד בלילה ועכ"פ כיבוס יש יותר להתיר.

ולהלכה דעת רוב הפוסקים כדלהלן:

כיבוס: בגדים שיש בהם צורך לשבת ואין לו ברירה אחרת מותר לכבס מיד בלילה. בגדים שאין בהם צורך שבת אין לכבס בלילה רק אם הוא צורך גדול כגון שנוסע מהבית בערב שבת וכדומה. ומותר מיד בבוקר ואין צריך להמתין עד חצות^צ.

רחיצה: לצורך השבת כגון אם נוסע למקום שלא יהי' לו מקום לרחוץ יכול לרחוץ גם בלילה אם זהו הרחיצה לכבוד שבת שלא יתרחץ עוד הפעם. ומותר מיד בבוקר. ויש מקום להחמיר אם אינו רוחץ לכבוד השבת להמתין עד חצות היום.

תספורת: אם כוונתו כדי שיהא פנוי למחרת בערב שבת לצורך הכנת השבת מותר בלילה, אבל לכתחלה להחמיר שלא להסתפר עד למחרת ערב שבת בבוקר ואין צריך להמתין עד חצות.

ותגלחת לתינוק שנעשה בן שלש יש להקל בלילה [לאלו שנוהגין לעשות גילוח בלילה] לכבוד השבת שהרי הדבר ממשיך זמן רב ובערב שבת זו המלאכה מרובה. ובבוקר מותק תיכף בכל אופן.

נגינה: אסור עד חצות היום.

בשר ויין: אסור עד חצות היום.

בגדים מכובסים: אין לובשין עד חצות היום, רק אם לובש כבר הבגדי שבת מותר.

בדיעבד גדול יש להקל בכלל קדושת לוי וכו'

שבת נחמו:

לג. אחר שעברו תשיעי ועשירי יסיח דעתו מן החורבן "ויזכור לנחמה", וכתב הכל בו וכמו שעשינו זכר לחורבן ולאבילות כן צריך לעשות [זכר] "לגואל ולמנחם" כדי שלא יתיאשו מן הגאולה, האבילות אחר זמנה היא איסור, ומפני זה קורין שבת שאחר תשעה באב "שבת נחמו" על שם ההפטורה מה שאין כן בשאר שבתות השנה חוץ משבת שובה, ומרבין בשבת זו בפיוט ובזמרה, וראוי להתענג בו יותר מבשאר שבתות השנה, וכן כתב בן שועיב "שמצוה לעשותו יום

טוב"^{טא}.

לד. חמשה עשר באב

^פ והרי מבואר במג"א תקנ"ח ס"ק א דלילה זו קיל מר"ח אב. ליקוטי מהרי"ח.

^פ מחבר ורמ"א תקנ"ח.

^צ מג"א תקנ"ח ס"ק א והפמ"ג. משנ"ב סק"ג.

^{טא} יוסף אומץ תתצג-תתצד.

לה. ירבה בו קצת שמחה כי יש בו עילוי לשכינה, ויזהר להוסיף בתורה בלילה, וסימן לדבר משכבי עד קומי שכבי, היינו מיו"ט שבועות עד ט"ו באב שהלילות קטנות שוכבים בלילה, ומקומי עד עד שכבי קומי, היינו מט"ו באב עד שבועות שהלילות ארוכות קומי צריכים ללמוד תורה בלילה^{צב}.

לו. אין מתענים בו אפילו חתן ביום חופתו^{צג}.

לז. חסידים ואנשי מעשה נהגו לברך כוח"ט מט"ו באב, "חמשה עשר באב" עולה כמספר כתיבה וחתימה טובה^{צד}.

^{צב} עבודת הקודש מורה באצבע רמ"ב מהחיד"א.

^{צג} מג"א תקע"ג סק"א.

^{צד} קצה המטה תקפ"א סקכ"ט.